

stavnijim društvima» obuhvaća napise koji su sastavni dio zbirke »Društvena nejednakost« i njen šesti dio.

U sedmom su dijelu obrađene »Kaste kao oblici društvene nejednakosti«, dok su u osmom dijelu obrađene »Rase i društvena slojevitost«. Navedeni dijelovi daju bogat pregled stratifikacijskih varijacija u svijetu.

Deveti je dio nazvan »Jednakost i nejednakost: ideje i praksa«, a reprezentant problema je Dumont. U svom članku »Kaste, rasizam i slojevitost: shvaćanje društvenih antropologa«, on antropološki objašnjava različite oblike diferencijacije i nejednakosti. Konačno, sam se pita: Da li se danas u svijetu povećava ili smanjuje društvena nejednakost? Analizirajući stvarno stanje u svijetu, on ustvrđuje da se društvena nejednakost, ipak, smanjuje.

Poradi bogatog izbora članaka, napisa i dijelova knjiga, ovaj je zbornik o društvenoj nejednakosti koristan priručnik svakom sociologu.

Ivan Lučev

IVAN KUVAČIĆ:

Obilje i nasilje

(Praxis, Zagreb, 1970.)

Knjiga Ivana Kuvačića nema filozofijskih pretenzija niti empirijsko-socioloških, ali zato znanstvenom analizom pristupa suvremenim fenomenima raspadanja društva. Autor je izabrao upravo američko društvo da bi na njegovu primjeru pokazao prijeteću sablast za svako moderno društvo što ide tim putom i u kojem dominiraju suvremena tehnologija, kibernetika i masovni medij. Temeljni je autorov cilj, kako ga on definira, »da pruži osnovu za temeljitije razumijevanje niza problema o kojima se dosta piše i govori i u nas«.

Kuvačić u ovoj knjizi prikazuje specifičnost američkog puta u kapitalizam, transformaciju društvenih struktura u teorijskom koncipiranju i praksi na Zapadu i stvaranje potrošačkog društva, efikasnost kojeg je tolika, da čovjekov tjelesni život srozava na mehaničko-rutinsku, a njegov duhovni život na animalnu razinu. Ovaj proces ima svoj odraz i u psihi čovjeka. Stvara se posebna psihologija razvijenog modernog društva koja traži načine relaksacije, a iskazuje se u različitim oblicima socijalne anomičnosti. Socijalna se anomičnost reflektira u agresivnom ka-

rakteru takve civilizacije. Zato moderno društvo, prije svega američko, traži izvan sebe objekte svoga pražnjenja, pa se stvaraju militarističke tendencije, koje nastoje opravdati smisao i razlog postojanja takvoga društva ili se, povezani s puritanskom ideologijom, vraćaju čovjeku u obliku njegovih slabosti i vlastite krivice za neuspjeh i tjeskobu, izazvanu zapravo karakterom nasilničkog društva.

Knjiga je zbir eseja u kojima autor govori o strukturi i dinamici američkog kapitalizma, njegovim dilemama i problemima samoregulacije, o korporacijama, klasama, njihovom koncipiranju u teoriji i klasnoj pokretljivosti; pokretačkim snagama i posljedicama tehničkog progressa; o gibanjima u američkom društvu (crnački pokret i hipi pokret) kao pobuni; te o masovnim komunikacijama i njihovoj ulozi.

Obilje i nasilje modernog društva nerazdvojivo su povezani u nastojanju da se po bilo kojoj cijeni održe i prošire. Autor u tome vidi opasnost modernoga društva, pa postavlja pitanje društvenih snaga što se mogu oduprijeti takvim tendencijama, to više što se radnička klasa uklopila i utopila u postojeći sistem. O tim i sličnim pitanjima autor polemizira u svojoj knjizi sa suprotnim gledištima.

Ivan Cirić

JOŽE GORIČAR:

Pregled socioloških teorija

(Rad, Beograd, 1969.)

Goričarov rad je informativni pregled socioloških teorija od konstituiranja sociologije kao posebne znanosti do suvremenih socioloških koncepcija. U klasifikaciji građe autoru nije stalo da zadovolji stroge kriterije znanstvenih klasifikacija, nego nastoji sačuvati teorijske sisteme od »nasilja« što je ponekad prisutno kod striktnog klasificiranja. Osim toga sociološki sistemi i teorije prelaze formalne okvire klasifikacijskih mreža.

U knjizi autor posebno ne obrađuje marksističku teoriju o društvu. Po njegovu mišljenju, ona se danas prilično razgranala, a pojedini pravci međusobno isprepleli, pa je to nemoguće učiniti na malom prostoru, nego je o tome potrebna posebna studija. Smatramo da je autor mogao bar naznačiti osnovne pravce u marksističkoj teoriji.

U sva tri dijela autor tretira manje-više zaokruženu cjelinu. Prvi je: »Doba osamostaljanja sociologije kao posebne nauke«, drugi — »Teorijski pravci i škole neposredno po nastanku sociologije«, a treći — »Teorijske struje u sociologiji XX vijeka«.

U prvom dijelu autor govori o osamostaljanju sociologije i sociološkoj misli u znanosti o društvu 18. stoljeća; o socijalistima utopistima i anarhistima i njihovim sljedbenicima. Na kraju prvog dijela govori o konstituiranju sociologije i njezinim pretečama.

Drugi dio knjige obuhvaća sociološke škole i pravce poslije konstituiranja sociologije. A to su: (a) monografska škola, (b) antropogeografska škola, (c) mehanicistički pravac, (d) biologistički pravac sociološki organicizam i socijaldarvinizam), (e) psihologistički pravac (individualno — i kolektivno psihološki, te začetnici socijalne psihologije).

Najveći dio knjige je posvećen strujama u sociologiji XX st. U devet odjeljaka autor nam prikazuje moderne koncepcije i njihove autore. On ističe sistem Tönniesa a zatim Durkheima i njegove škole, te formalizam i racionalizam s osvrtom na njihove predstavnike. Nadalje govori o sociološkoj teoriji Maxa Webera, univerzalizmu u sociologiji, kao i fenomenološkoj sociologiji kod Nijemaca i Francuza (posebno o eklektičkim stavovima Gourvitcha). Govoreći o biheviorističkoj sociologiji oslanja se na Don Martindaleovu klasifikaciju pa govori o pluralističkom pravcu, simboličkom interakcionizmu i teoriji socijalne akcije. Posljednji je odjeljak posvećen funkcionalizmu.

Autor je svoju klasifikaciju, pored karakteristika (pravaca i škola) i koncepcija pojedinih autora, popratio kratkim izvodima iz originalnih djela autora koje spominje tako, da knjiga nije »suhoparna«. Rad je namijenjen prvenstveno kao udžbenik studentima radi lakšeg snalaženja u sistematizaciji građe.

Ivan Cifrić

NAJDAN PAŠIĆ:

Političko organizovanje samoupravnog društva

(Komunist, Beograd, 1970.)

Knjiga Najdana Pašića tretira samoupravnu problematiku našega društva. Autor ukazuje na teškoće i rješenja bitnih problema samoupravljanja.

U prvom dijelu, pod naslovom »Konstituisanje samoupravljanja u celovit sistem društvene organizacije«, autor raspravlja o procesima integracije u jedinstven sistem društvene organizacije i o položaju radnog čovjeka u udruženom radu. U nas postoje parcijalna gledanja na sistem samoupravljanja. Jedni ga naime, promatraju kroz prizmu »human relations«, a drugi kroz instituciju radničkih savjeta. Takva gledišta su nedovoljna za njegovo proučavanje. Samoupravljanje je u nas niklo kao rezultat sukoba sa staljinizmom i kao tendencija prevladavanja etatističkih odnosa, a moglo se konstituirati jer ima svoju materijalnu bazu — vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju. Osiguravanjem te materijalne baze putem (a) zaštite od strane države, (b) osiguravanjem principa raspodjele prema radu i (c) debirokratizacijom, stvara se trajna pretpostavka socijalističkog preobražaja društva i društvenih odnosa. Politički aspekt samoupravne transformacije moguće je a) proširenjem kontrole što je vrše radni ljudi, (b) realizacijom institucije neposredne demokratije (zborovi radnih ljudi u poduzeću, mjestu. . .), (c) dograđivanjem samoupravnog sistema u komuni, d) poslaničkim i odborničkim mandatom i (e) promjenom uloge partije. Autor zatim govori o nekim elementima što ih uključuje sistem neposredne demokratije (jedan od njih je razvlašćivanje partije) te o ograničavajućim čimbenicima razvoja neposredne demokratije.

Drugi dio knjige osvrt je na različite koncepcije samoupravljanja, a autor ih dijeli u tri kategorije: (1) pseudosamoupravno shvaćanje organizacije društva, koje karakterizira (a) odvojeno tretiranje samoupravljanja od njegove materijalne osnove i (b) traženje čimbenika integracije izvan samoupravljanja — atomizacija samoupravnih institucija; (2) etatističko shvaćanje, gdje razlikuje tri varijante: (a) prosvječeno-apsolutističko (predstavničko-etatističko) shvaćanje, koje ima tendenciju ukidanja robne proizvodnje i stvaranja predstavničke elite, (b) birokratska varijanta koja pledira za samoupravljanje na razini poduzeća, i (c) egalitarističko shvaćanje primjereno nižim slojevima radništva, koncipirano kao instrument borbe za raspodjelu, (3) u posebnu skupinu autor ubraja nekoliko shvaćanja čija je temeljna karakteristika zatvorenost skupina ili kolektiva prema društvu: skupnovlasničko, parcijalističko, autonomističko i sl.

Treći je dio knjige posvećen procesima samoupravne integracije i političkog sistema. Po autorovom mišljenju integracij-